

1

Gulėdama mažame kambarėlyje, priekinėje mūsų medinio namuko pusėje, ir laukdama pribuvėjos, kuri turėjo padėti man atsirasti šiame pasaulyje, mano motina galėjo matyti pro langą didžiulius eukaliptus, siūbuojančius vėjyje, žalią kalvą ir debesų šešėlius, skriejančius virš ganyklų.

– Bus sūnus, – pasakė ji tėvui. – Šiandien vyrų diena. Tėvas pasilenkė ir pažiūrėjo pro langą, ten, kur anapus plikų ganyklų lyg tamsiai žalia siena dunksojo atvašynas.

– Aš padarysiu iš jo bėgiką ir jojiką, – pasakė tėvas ryžtingai. – Dievaži, padarysiu!

Kai atvažiavo pribuvėja, tėvas jai nusišypsojo ir tarė:

– Aš maniau, kad mažylis jau lakstys po kambarį, kol jūs atvyksite, misis Torens.

– Iš tikro aš būčiau atvažiavusi dar prieš kokį pusvalandį, – šiurkščiai atsakė misis Torens. Ji buvo stambi, putnaus, tamsaus veido ir staigaus būdo. – Kai reikėjo kinkyti arklius, Tedas dar tepė briką... – ji pažiūrėjo į motiną. – Kaip jūs jaučiatės, brangioji? Ar jau prasidėjo skausmai?

– Kol ji kalbėjo su manimi, – pasakojo man motina, – aš jaučiau rimbo koto, padaryto iš akacijos, kvapą – tas rimbas buvo

tavo tėvo ir kabojo ant lovos galo – ir mačiau, kaip tu lyg tėvas šuoliais leki ant arklio ir šmaikštuoji tuo rimbu viršum galvos.

Kai aš atsiradau pasaulyje, tėvas sėdėjo virtuvėje su mano seserimis. Meri ir Džeinė norėjo turėti broliuką, kurį galėtų vedžiotis į mokyklą, ir tėvas joms prižadėjo brolių vardu Alanas.

Misis Torens atnešė mane jiems parodyti; aš buvau susuktas į raudonos flanelės vystyklus. Ji padėjo mane tėvui ant rankų.

– Kažkaip keista buvo žiūrėti į tave, – kalbėjo jis man pasikiau. – Aš turiu sūnų!.. Aš norėjau, kad tu daug ką mokėtum: ir jodinėti, ir sutramdyti bet kokį arklį – štai ką aš tada galvojau... Ir, žinoma, kad tu gerai bėgiotum... Atrodė, kad tavo stiprios kojytės. Aš laikiau tave ant rankų, ir man buvo kažkaip keista. Aš vis galvojau, ar tu būsi panašus į mane.

Vos pradėjęs lankyti mokyklą, susirgau vaikų paralyžiumi. Epidemija prasidėjo Viktorijoje dvidešimtojo amžiaus pradžioje, o paskiau iš tankiai gyvenamų rajonų persimetė į kaimus, klodama vaikus nuošaliose fermose ir miškų sodybose. Turaloje tik aš vienas buvau epidemijos auka, ir daugelį mylių aplink žmonės kalbėjo apie mano ligą su baime. Paralyžius jiems atrodė tolygus idiotizmui, ir ne vienas dviratis vežimėlis sustodavo ant kelio, o jo šeimininkas, sutikęs savo bičiulį, persikardavo per ratą ir vis klausdavo: „Negirdėjai, ar jis dar nesukvailėjo?“

Keletą savaičių kaimynai stengdavosi greičiau pravažiuoti pro mūsų namą ir kartu paskubomis, su kažkokiu ypatingu smalsumu žvilgčiodavo į seną tvorą, į neprajodytus kumelius aptvare ir mano triratį, pamestą šalia daržinės. Jie anksčiau šaukdavo savo vaikus namo, šilčiau juos muturiuodavo ir su

nerimu žiūrėdavo jiems į veidus, vos tik šie sukosėdavo ar nusičiaudėdavo.

– Ši liga – tai Dievo rykštė, – kalbėjo misteris Karteris, kepėjas, būdamas tuo visiškai tikras.

Jis buvo sekmadieninės mokyklos direktorius ir kartą, be kitų pranešimų, apžvelgęs mokinius niūriu žvilgsniu, iškilmingai paskelbė:

– Kitą sekmadienį per rytines pamaldas kunigas Valteris Robertsonas, meno mokslų bakalauras, melsis, kad greičiau pasveiktų tas išstvermingas berniukas, paguldytas baisios ligos. Prašom visus dalyvauti.

Tėvas visa tai sužinojo ir, gatvėje sutikęs misterį Karterį, ėmė jam aiškinti, nervingai sukdamas rusvus savo ūsus, kaip aš susirgau:

– Sakoma, kad mikrobas patenka į vidų kvėpuojant: jis skraido oru visur. Ir nesužinosi iš anksto, kur tas mikrobas pasirodys. Jis tikriausiai kaip tik lėkė pro mano sūnelio nosį, kai tas įkvėpė oro – ir tuoj pat buvo viskas baigta. Jis krito kaip pakirstas. Jeigu tą akimirką, kai lėkė mikrobas, jis būtų ne įkvėpęs, bet iškvėpęs, nieko nebūtų atsitikę, – patylėjęs jis liūdnam pridūrė: – O dabar jūs meldžiatės už jį.

– Nugara duota naštai vilkti, – dievobaimingai burbtelėjo misteris Karteris.

Jis buvo bažnyčios tarybos narys ir kiekvieną nelaimę siejo su Dievo ranka. O, antra vertus, visa, kas žmonėms teikė džiaugsmo, jam atrodė velnio darbas.

– Visur Dievo valia, – patenkintas pasakė jis ir buvo tikras, kad šie žodžiai patiks Aukščiausiam. Jis kiekviena proga stengdavosi įgyti Viešpaties palankumo.

Tėvas niekingai prunkstelėjo, tuo parodydamas savo pažiūrą į tokią filosofiją, ir atsakė gana griežtai:

– Mano sūnui nugara buvo duota visai ne naštai vilkti, ir leiskite jums pasakyti: jokios naštos jis ir nevilks. O jeigu kalbėsime apie našta, tai va kam ji atiteko, – ir jis bakstelėjo rudu pirštu sau į galvą.

Kiek vėliau, stovėdamas prie mano lovos, jis su nerimu paklausė:

– Alanai, ar tau skauda kojas?

– Ne, – atsakiau aš jam. – Jos visiškai kaip negyvos.

– Po velnių! – sušuko tėvas ir jam skausmingai persikreipė veidas.

Mano tėvas buvo liesokas, siaurų strėnų ir kreivakojis todėl, kad daugelį metų praleido balne: jis buvo arklių prajodinėtojas ir į Viktoriją atvažiavo kažkur iš Kvynslando.

– Čionai aš atvažiavau dėl vaikų, – aiškino jis, – juk ten, tokiam užkampyje, mokyklų ir po šiai dienai nėra. Jeigu ne jie, taip aš iš ten ir būčiau išvažiavęs!

Jo veidas buvo kaip tikro neįžengiamų girių gyventojų – įdeges ir vėjo nugairintas; skvarbios mėlynos akys aprizgusios raukšlėmis nuo saulės, spiginančios viršum druskožemio lygumų.

Kartą vienas tėvo bičiulis, galvijų pirklys, atvažiavo mūsų aplankyti; pamatęs tėvą, išėjusį jo pasitikti, sušuko:

– Po velnių, Bili, tu ir dabar šokinėji kaip ta prakeikta ema!

Tėvas vaikščiodavo lengvu ir smulkiu žingsniu, visada nuleidęs galvą, ir šitą savo įprotį aiškino tuo, kad buvo kilęs iš „gyvačių krašto“.

Kartais, išmetęs porą stikliukų, jis sėsdavo ant mažai prajodyto kumelio ir dūkdavo po kiemą, statydamas jį piestu

tarp išmėtytų ėdžių, sulaužytų senų ratų bei ienų ir vaikydamas kudakuojančias vištas; be to, jis iš visų jėgų klykdavo:

– Neraliuotas laukinis gyvuly! Spjaut man į visus! Ei, saugokitės!

Ir, įtempęs pavadžius, jis nusitraukdavo nuo galvos placiakraštę skrybėlę, mojuodavo ja, lyg kieno sveikinamas, ir link-sėdavo, žvilgčiodamas į virtuvės duris, kur paprastai tokiais atvejais stovėdavo motina ir žiūrėdavo šypsodamasi – linksmai, meiliai ir nerimastingai.

Tėvas mylėjo arklius ne todėl, kad su jais užsidirbdavo pragyvenimui, bet todėl, kad jie jam buvo gražūs. Jis išmaningai apžiūrinėdavo kiekvieną dailaus stoto arklį. Perkreipęs galvą, jis iš lėto vaikštinėdavo aplink jį, kruopščiai tirdamas visą jo sudėjimą, čiupinėdamas priekines kojas, – ieškodavo įdrėskimų ar patinimų, rodančių, kad buvo kritęs.

– Geras arklys, – ne kartą sakydavo jis, – yra tik stiprių, sveikų kaulų, ilgu liemeniu ir, be to, didelis.

Jis arklių neskyrė nuo žmonių.

– Tai faktas, – tvirtindavo jis. – Aš jų užtektinai esu matęs per savo amžių. Kai kurie arkliai, vos paliesi rimbu, širsta ant tavęs lyg vaikai. Esama tokių berniukų: nusuk jiems ausis – ir jie su tavimi daug dienų nekalbės. Jaus skriaudą. Supranti, negali užmiršti. Va ir su arkliais tas pats būna: sukirsk tokiam rimbu – ir pats gailėsiesi. Pažiūrėkit į Trumpulio Diko bėrają. Ji sunkiai pažabojama. O aš ją pripratinau prie brizgelių. Spręsk pats... Ji lygiai tokia pat, kaip jos šeimininkas – Trumpulis. Kas panorės jį pažaboti, turės daug vargo. Jis man iki šiol svarą skolingas. Na, dievai jo nematė... Jis ir taip plikas kaip tilvikas...

Mano senelis iš tėvo pusės, rudaplaukis jorkšyrietis, buvo piemuo. Jis emigravo į Australiją praeito amžiaus viduryje. Vedė airę, atvažiavusią į naująją koloniją tais pačiais metais. Man teko girdėti, kad senelis atėjęs į prielauką kaip tik tuo laiku, kai ten sustojo laivas su airėmis, atplaukusiomis į Australiją parsisamdyti tarnaitėmis.

– Kuri iš jūsų sutiks tučtuojau už manęs tekėti? – sušukęs jis susigrūdusioms prie turėklų merginoms. – Kuri nepabūgs?

Viena tvirta mėlynakė airė juodais plaukais ir didelėmis rankomis, nužvelgusi jį ir šiek tiek pagalvojusi, esą sušuko:

– Aš sutinku! Aš tekėsiu už tavęs!

Ji perlipusi per turėklą ir jis ją pagavęs. Tada paėmęs jos ryšulėlį ir abu išėję iš prielaukos; jis laikęs jai ant peties ranką lyg vesdamas.

Tėvas, jauniausias iš keturių vaikų, paveldėjo iš savo motinos airišką temperamentą.

– Kai dar buvau mažas, – pasakojo jis man, – vienam vežikui pataikiau žemiau nei ausis akacijos ankštimi, – o juk tu žinai, kad galima apakti, jeigu jos sulčių pateks į akis. Vaikinas vos nepasiuto iš pykčio ir šoko ant manęs su vėzdu. Aš puoliau link trobelės šaukdamas: „Mama!“ O tas vyrukas, velniai rautų, visai nemanė juokauti. Kai aš pribėgau prie namo, jis mane beveik jau buvo pavijęs. Rodėsi, kad nėra išsigelbėjimo. Bet motina viską buvo mačiusi ir jau laukė prie durų su katiliuku verdančio vandens: „Saugokis, – riktelėjo ji, – vanduo verdantis! Tik prieik artyn – tuoj nuplikysiu...“ Jis ir sustojo. Aš įsikibau jai į suknelės kraštą, o ji stovėjo ir žiūrėjo į tą vaikina, kol jis nuėjo.

Mano tėvas pradėjo dirbti jau nuo dvylikos metų. Visas jo mokslas buvo keli mėnesiai pamokų pas nuolat girtą mokytoją,

kuriam kiekvienas mokinys, lankantis lentinę lūšną – mokyklą, turėjo mokėti pusę kronos per savaitę.

Pradėjęs savarankiškai gyventi, tėvas traukė nuo fermos prie fermos, parrisamdydamas prajodyti arklius arba ganyti. Savo jaunystę jis praleido atkampiuose Naujojo Pietų Velso ir Kvynslando rajonuose ir galėjo be galo apie juos pasakoti. Ir dėl tėvo pasakojimų tos druskožemio lygumos ir rusvos smėlio kalvos man buvo artimesnės negu šitos pievos ir miškas, kur aš gimiau ir augau.

– Tose nuošaliose vietose, – kartą pasakė man tėvas, – yra kažkas ypatinga. Ten jauti tikrą džiaugsmą. Užsikursi ant pušimis apaugusio kalno, susikursi laužą...

Jis nutilo ir susimąstė, tik į mane žiūrėjo neramiai ir susijaudinęs. Paskui tarė:

– Reikės ką nors pritaisyti prie tavo ramentų, kad ne-klimptų į smėlį; juk kada nors mudu patrauksime į tuos kraštus.

2

Kai aš susirgau, mano kojų raumenys tuoj ėmė džiūti, o tiesi ir tvirta nugara iškrypo. Pakinklių sausgyslės susitraukė ir sukietėjo, tad mano kojos pamažu susirietė per kelius ir jau negalėjo išsitiesti.

Šitas skausmingas dvigubų sausgyslių įtempimas pakinkliuose gąsdino motiną, ji bijojo, kad mano kojos neliktų visą laiką sutrauktos, jei nepavyks kuo greičiau jų ištiesinti. Be galo sunerimusi, ji vis kvietė ir kvietė daktarą Kraufordą, kad jis man paskirtų tokį gydymą, po kurio aš galėčiau normaliai judinti kojas.

Daktaras Kraufordas, kuris nedaug teišmanė apie vaikų paralyžių, nepatenkintas raukė antakius, žiūrėdamas, kaip motina mėgina mano kojoms gražinti gyvybę, trindama jas spiritu ir alyvuogių aliejumi, – tai buvo rekomendavusi mokytojo žmona; ji tvirtino, kad taip išsigydžiusi nuo reumatizmo. Pro dantis iškošęs, kad „nuo šito blogiau nebus“, Kraufordas nutarė kol kas nieko nedaryti, palaukti, kol jis Melburne pasi-teirausiąs, kokios būna komplikacijos po šitos ligos.

Daktaras Kraufordas gyveno Balungos priemiestyje už keturių mylių nuo mūsų namų ir ligonius aplinkinėse fermose

lankydavo tik tada, kai jie labai sunkiai sirgdavo. Jis važinėdavo nedideliu vežimėliu su pusiau atkeltu viršumi, o mėlyname veltinio pamušalo fone jo figūra atrodydavo įspūdingai, kai jis lenkdavosi sutiktiems žmonėms ir sveikindamasis šmaikštavo botagu, niukindamas risnojantį širvą arkliuką. Su šituo vežimėliu jis buvo lygus skvateriams¹, tiesa, tik tiems, kurių ekipažai neturėjo guminių padangų.

Jis neblogai nutuokė apie paprastas ligas.

– Visai tikrai galiu jums pasakyti, misis Maršal, kad jūsų sūnui ne tymai.

Poliomielitas buvo tokia liga, apie kurią jis beveik nieko neišmanė. Kai aš susirgau, jis pasikvietė į konsiliumą dar du gydytojus, ir vienas iš jų nustatė vaikų paralyžių. Tas gydytojas, kuris, rodėsi, taip daug išmanė, mano motinai padarė didelį įspūdį ir ji ėmė jo klausinėti, bet jis tik tiek pasakė:

– Jeigu jis būtų mano sūnus, aš labai nerimaučiau.

– To betrukė, – šaltai pasakė motina ir nuo to laiko visiškai liovėsi juo tikėjusi.

O daktaru Kraufordu ji ir toliau tikėjo, nes, išėjus jo kolegoms, jis pasakė:

– Misis Maršal, niekas negali nuspėti, ar bus jūsų sūnus neįgalus, ar ne, ar jis gyvens, ar mirs. Aš manau, kad jis gyvens, bet viskas Dievo rankose.

Šie žodžiai mano motiną paguodė, bet tėvui padarė visai kitą įspūdį. Jis pasakė, kad daktaras Kraufordas pats prisipažino, jog nieko neišmano apie vaikų paralyžių.

.....
¹ Skvateris (*angl.*) – stambus žemvaldys.

– Jeigu jie ima aiškinti, kad „viskas Dievo rankose“, vadinasi, viskas žuvę, – pasakė jis.

Pagaliau daktaras Kraufordas vis dėlto turėjo nuspręsti, ką daryti su mano sutrauktomis kojomis. Tą valandėlę jis buvo neryžtingas ir susijaudinęs, švelniai barbeno trumpais pirštais į marmurinį prausyklės dangtį prie mano lovos ir tylėdamas žiūrėjo į mane. Motina stovėjo šalia jo sustingusi kaip kaltinamasis, laukiantis nuosprendžio.

– Taigi, misis Maršal, dėl jo kojų. M-m-m... taip... Manau, kad yra tik viena išeitis. Laimė, jis narsus berniukas. Mums reikia ištiesti jam kojas. Tai galima padaryti tik jėga. Mes turime jas prievarta ištiesti. Tik kaip? Visų geriausia, mano manymu, kiekvieną rytą guldyti jį ant stalo, o jums užgulti jo kelius ir spausti, kol išsities. Kojas reikia visiškai priglauti prie stalo. Ir taip daryti, sakysim, tris kartus. Taip, manau, trijų kartų užteks. O pirmąją dieną, sakysim, du kartus.

– Ar labai skaudės? – paklausė motina.

– Manau, kad taip, – daktaras Kraufordas, kiek padelsęs, pridūrė: – Čia jums reikės parodyti visą savo drąsą.

Kiekvieną rytą, kai motina mane guldydavo aukštiełninką ant virtuvės stalo, aš žiūrėdavau į kabantį viršum viryklos paveikslą su pasibaidžiusiais arkliais. Tai buvo graviūra: du arkliai, juodas ir baltas, iš baimės glaudėsi vienas prie kito, o už kelių pėdų nuo jų išsipūtusių šnervių, tamsiame audros ir lietaus fone, vingiavo žaibas.

Kita tokia graviūra ant priešingos sienos vaizdavo tuos pačius arklius, kai jie, pakvaišę iš baimės, dūmė tolyn: jų karčiai plevėsavo, o kojos buvo ištįsusios kaip supamojo arkliuko.

Tėvas, kuris rimtai žiūrėdavo į visus paveikslus, dažnai spoksodavo į tuos arklius, primerkęs vieną akį, kad galėtų geriau susikaupti ir teisingai įvertinti jų sudėjimą.

Kartą jis man tarė:

– Jie tikrai arabų veislės, bet ne gryo kraujo. Kumelė su pūliniu. Pažiūrėk į jos riešus.

Man nepatikdavo, kai jis sakydavo, kad šie arkliai turi trūkumų. Man jie buvo labai brangūs. Kiekvieną rytą aš kartu su jais dumdavau nuo nepakenčiamo skausmo... Jų baimė susijungdavo su manąja, ir mes drauge kentėdavome.

Motina abiem rankom įsiremdavo į iškeltus mano kelius, tvirtai užsimerkusi, kad neprasiveržtų ašaros, užguldavo man kojas ir spausdavo žemyn, kol jos prisiglausdavo prie stalo. Kai jos slegiami mano keliai išsitiesdavo, kojų pirštai išsiskėsdavo ir paskiau susiriesdavo lyg paukščių nagai. O kai sausgyslės imdavo temptis, aš garsiai rėkdavau, išplėtęs akis ir įsistebeilijęs į pakvaišusius iš baimės arklius viršum židinio. Ir tuo laiku, kai skausmingi mėšlungiai imdavo tąsyti mano pirštus, aš šaukdavau arkliams:

– O arkliai, arkliai, arkliai... O arkliai, arkliai!..